

TŁUMACZ

KOD ZAWODU:

264304

INFORMACJA O ZAWODZIE:

Zawód tłumacza ma historię niemalże tak długą, jak historia cywilizacji. Od wieków ludzie potrzebowali tłumaczy, aby móc skutecznie się komunikować pomimo różnic językowych i kulturowych. Obecnie, mimo rozwoju technologii i praktycznie nieograniczonego dostępu do informacji, nie słabnie popyt na pracę tłumaczy. Era globalizacji spowodowała, że każda większa organizacja czy firma działająca na forum międzynarodowym potrzebuje usług tłumaczeniowych, w związku z czym albo zleca ich wykonanie zewnętrznym specjalistom albo zatrudnia pracowników posiadających takie kompetencje.

Mimo długiej tradycji zawód tłumacza został oficjalnie wpisany do polskiej klasyfikacji zawodów i specjalności dopiero w grudniu 1981r. Stało się to dzięki staraniom powstałego w tym samym roku Stowarzyszenia Tłumaczy Polskich.

OPIS ZAWODU:

Tłumacz dokonuje przekładu wypowiedzi lub tekstu pisanego z języka źródłowego na język docelowy wykorzystując znajomość co najmniej dwóch języków. Co w praktyce oznacza nie tylko umiejętność perfekcyjnego posługiwania się językiem obcym, ale również ojczystym, a także wycucie stylu, znajomość zasad gramatyki i ortografii, umiejętność sporządzania oficjalnych dokumentów i poprawnego formatowania tekstów różnego typu.

Osoba wykonująca ten zawód może specjalizować się w tłumaczeniach ustnych bądź pisemnych, może również oferować oba rodzaje tłumaczeń. W odniesieniu do tłumaczeń pisemnych wyróżnia się tłumaczenia zwykłe (dotyczące tekstów nie zawierających branżowego słownictwa), specjalistyczne i literackie. Najczęściej wykorzystywane sposoby tłumaczeń ustnych to:

- a vista (tłumaczenie z kartki) tłumacz otrzymuje tekst przemówienia i tłumaczy go na bieżąco;
- tłumaczenie „szepcane” w bezpośrednim kontakcie z odbiorcą bez wykorzystania urządzeń technicznych, np. wykonywane podczas spotkań biznesowych z udziałem mniejszej liczby uczestników;
- konsekwentne - tłumacz stoi obok prelegenta i robi notatki, następnie odtwarza cały fragment wypowiedzi w docelowym języku;
- symultaniczne (jednoczesne, równoległe) - prelegent mówi do mikrofonu, a siedzący w dźwiękoszczelnej kabine tłumacz słucha go przez słuchawki i niemal równocześnie tłumaczy. Jest to praca wymagająca wyjątkowego refleksu, podzielności uwagi i umiejętności koncentracji. Zwykle osoby wykonujące ten zawód tłumaczą w parach – język obcy – język ojczysty. Przy czym, często znają więcej niż jeden język obcy.

Ze względu na fakt, że dobre tłumaczenie to nie tylko słownictwo, ale także znajomość kontekstu kulturowego trudną sztuką jest profesjonalne tłumaczenie w obrębie dwóch języków obcych zwłaszcza w odniesieniu do tekstów literackich, specjalistycznych czy tłumaczenia konferencyjnego.

Dobłą praktyką w środowisku tłumaczy jest specjalizacja co do dziedziny, w obrębie której realizuje się zlecenia. Rzetelna wiedza branżowa jest ogromnym atutem tłumacza. Nierzadko zdarza się, że wiedza ta wynika nie tylko z zainteresowań, ale z ukończenia określonego kierunku studiów. Każda branża ma nie tylko określone specjalistyczne słownictwo, ale też swój specyficzny żargon, który dla wykonującego przekład musi być znany, jasny i oczywisty. Trudno wyobrazić sobie osobę tłumaczącą np. instrukcje obsługi specjalistycznego sprzętu medycznego, która nie ma wiedzy z zakresu medycyny. Błędy w tłumaczeniu mogłyby mieć w tym przypadku fatalne skutki.

Tłumacze w swoich ofertach umieszczanych np. na stronach internetowych deklarują, jakie dziedziny obejmują oferowane przez nich usługi.

W przypadku tłumaczeń literackich nadrzędną rolę ma natomiast wyczuwanie stylu i umiejętność oddania „ducha” dzieła literackiego. Tłumacz powinien mieć bogaty zasób słownictwa, ogólną wiedzę o świecie oraz znać kulturę i tradycję danego kraju.

ZADANIA ZAWODOWE:

Głównym zadaniem w opisywanym zawodzie jest tłumaczenie, które może przybierać różne formy i dotyczyć praktycznie wszystkich dziedzin życia.

Tłumacz specjalizujący się w przekładzie ustnym wykonuje swoją pracę podczas spotkań międzynarodowych, politycznych, handlowych, biznesowych, a także szkoleń, konferencji, kongresów i seminariów. Pracuje w bezpośrednim kontakcie z prelegentami (tłumaczenia konsekutywne, szeptane) lub w dźwiękoszczelnej kabinie z użyciem specjalistycznego sprzętu (tłumaczenia symultaniczne).

Zadaniem osoby pracującej w omawianym zawodzie jest również tłumaczenie pisemne różnych tekstów począwszy od utworów reprezentujących poszczególne gatunki literatury pięknej, naukowej i technicznej poprzez artykuły, referaty i protokoły po instrukcje i dokumentację techniczną. Tłumaczenie może także dotyczyć tekstów nieformalnych i prywatnych np. korespondencji.

Obowiązkiem tłumacza jest zachowanie jak największej zgodności pomiędzy tekstem źródłowym a tłumaczeniem, nie tylko pod względem merytorycznym, ale także językowym, stylistycznym, formalnym tak, aby zachował swoje walory np. artystyczne czy naukowe.

Tłumaczenie, zwłaszcza ustne, niejednokrotnie wymaga od tłumacza wcześniejszego przygotowania szczególnie jeśli dotyczy zagadnień nie znanych mu wcześniej.

Doświadczeni specjaliści w omawianym zawodzie mogą również w ramach swoich obowiązków, np. na zlecenie wydawnictw opiniować i recenzować teksty obcojęzyczne oraz weryfikować jakość wcześniej opracowanych przekładów.

Tłumaczenie tekstów procesowych, sądowych, urzędowych, uwierzytelnianie obcojęzycznych odpisów takich dokumentów (na zlecenie sądów, urzędów, policji) oraz poświadczanie tłumaczeń i odpisów wykonanych przez inne osoby to również zadania tłumacza. Te zadania wymagają jednak posiadania statusu tłumacza przysięgłego.

ŚRODOWISKO PRACY:

Środowisko pracy tłumacza może być bardzo różne i zależy od charakteru zatrudnienia. Najczęściej pracuje na zlecenie prowadząc własną działalność gospodarczą lub jest zatrudniany w biurach tłumaczeń na umowy cywilno-prawne (rzadko na etat). Charakter pracy powoduje, że tłumacz ma stosunkowo dużą swobodę wyboru zlecenia, jednakże jego dochody są nieregularne. Dlatego istotna jest w tej profesji dyspozycyjność, bycie dostępnym na telefon i częste sprawdzanie poczty elektronicznej (e-mail jest dziś najpowszechniejszym sposobem przesyłania tekstów do tłumaczenia). Zlecenia mogą także dotyczyć tłumaczenia podczas konferencji, targów, spotkań biznesowych czy biznesowo-towarzyskich. Konieczność odnalezienia się w towarzystwie różnych ludzi powoduje, że oprócz perfekcyjnej znajomości języka duże znaczenie ma kultura osobista i kompetencje społeczne tłumacza.

Tłumacz najczęściej sam wyznacza sobie godziny pracy, podejmuje decyzje dotyczące kolejności i sposobu jej wykonania i sam weryfikuje, które zlecenia chce przyjąć. Warto także pamiętać, że tłumacz przyjmuje osobistą odpowiedzialność za jakość swojej pracy.

W zależności od zlecenia zmienia się miejsce pracy. Niejednokrotnie realizacja zleceń wiąże się z koniecznością wyjazdów, również zagranicznych. Tłumacz ustny konsekutywny pracuje w miejscu wskazanym przez klienta (w pomieszczeniach albo na powietrzu), tłumacz symultaniczny pracę wykonuje w niewielkich kabinach dźwiękoszczelnych. Tłumacze pisemni pracują zazwyczaj w pomieszczeniach biurowych lub we własnym domu, a ich

praca ma charakter indywidualny, kontakty z ludźmi ograniczają się do rozmów ze zleceniodawcami oraz konsultacji merytorycznych (o ile istnieje taka potrzeba). W przypadku tłumaczy ustnych, występuje bezpośredni kontakt z klientem, dla którego wykonują tłumaczenia.

Głównym zagrożeniem zdrowotnym w tej pracy - w przypadku tłumaczy ustnych – jest stres wynikający z napięcia, które towarzyszy ich pracy oraz zagrożenie chorobami narządu głosu i słuchu. Natomiast tłumacze pisemni narażeni są na schorzenia związane z siedzącym trybem pracy i spędzaniem dużej ilości czasu przed monitorem komputera.

WYMAGANIA PSYCHOFIZYCZNE:

Osobę pracującą w zawodzie tłumacza powinna cechować samodzielność, otwartość, dociekliwość i chęć ciągłego poszerzania wiedzy. Ze względu na różnorodność tematów tekstów i wypowiedzi ważną umiejętnością jest zdolność efektywnego poszukiwania i weryfikowania informacji.

W przypadku tłumaczy ustnych szczególnie ważne są: zdolność koncentracji oraz podzielność uwagi. Nieodzowna w tym zawodzie jest dobra pamięć i łatwość sprawnego konstruowania wypowiedzi poprawnych pod względem językowym i gramatycznym.

Praca tłumacza wiąże się z częstymi zmianami – miejsc, ludzi, tematów, także z koniecznością pracy w szybkim tempie i w sytuacji ekspozycji społecznej, dlatego osobie wykonującej ten zawód przydają się takie cechy, jak elastyczność i umiejętność pracy pod presją czasu. Tłumacz konferencyjny musi być osobą opanowaną i odporną na stres, ciąży na nim bowiem duża odpowiedzialność – nie tylko za warstwę merytoryczną przekazu, ale także za budowanie atmosfery spotkania osób wywodzących się z różnych kultur. Trudność tej pracy wiąże się także z koniecznością tłumaczenia „na bieżąco” wypowiedzi, w których pojawiają się metafory, anegdoty czy niejednoznaczności.

Przeciwwskazaniem do wykonywania omawianego zawodu są poważne zaburzenia w obrębie narządów słuchu i wzroku. W przypadku tłumaczy ustnych istotny jest również mocny głos i brak wad wymowy.

WARUNKI PODJĘCIA PRACY:

Wykonywanie pracy tłumacza nie jest obwarowane żadnymi formalnymi wymaganiami. Mimo iż nie ma obowiązku posiadania wykształcenia z zakresu filologii obcej ani pozyskiwania licencji, studia kierunkowe są bardzo przydatne, dają bowiem szansę na poznanie historii, kultury i zwyczajów danego kraju, co jest bardzo przydatne w pracy tłumacza. Osoby chcące wykonywać omawiany zawód mogą także zainteresować się ofertą uczelni w zakresie lingwistyki stosowanej czy translatoryki (nauka zajmująca się tłumaczeniami). Takie wykształcenie pozwala zdobyć wiedzę m.in. o technikach tłumaczenia oraz nowoczesnym warsztacie pracy tłumacza.

Warunkiem koniecznym, choć niewystarczającym, jest natomiast doskonała znajomość języka obcego. Dodatkowo, trzeba mieć odpowiedni warsztat pracy, kulturę języka oraz łatwość wypowiadania się w mowie i w piśmie.

Inaczej rzecz się ma w przypadku tłumaczy przysięgłych. Tłumacz przysięgły to osoba zaufania publicznego, która ma uprawnienia do przekładu dokumentów urzędowych, sądowych, policyjnych itp. Wszystkie dokumenty posiadające moc prawną, aby tę moc zachować, po dokonaniu przekładu wymagają tłumaczenia przysięgłego. Do takich dokumentów można zaliczyć np. zaświadczenia dotyczące stanu cywilnego, danych osobowych, potwierdzenia zatrudnienia poza granicami kraju, dokumenty samochodu sprowadzonego niezbędnego przy rejestracji pojazdu w kraju czy dokumenty bankowe.

Do zadań tłumacza przysięgłego należy także poświadczanie translacji i odpisów wykonanych przez inne osoby. Do uwierzytelniania przekładu tłumacz używa pieczęci, która zawiera jego imię i nazwisko oraz numer wpisu na listę tłumaczy przysięgłych prowadzoną przez Ministerstwo Sprawiedliwości. Tłumacz przysięgły to zawód, który wymaga rozległej wiedzy z zakresu prawa i administracji. Nawet ci, którzy od lat specjalizują się w przekładach, muszą wciąż doskonalić swoje umiejętności, szlifować język i śledzić zmiany w przepisach.

Zgodnie z zapisami ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego (tekst jednolity: Dz.U. 2016, poz. 1222) aby uzyskać wspomniane uprawnienia należy zdać z wynikiem pozytywnym egzamin umiejętności tłumaczenia przeprowadzany przez specjalnie do tego celu powołaną komisję. Egzamin składa się z dwóch części:

- tłumaczenia pisemnego, z języka polskiego na język obcy oraz z języka obcego na język polski;
- tłumaczenia ustnego, z języka polskiego na język obcy oraz z języka obcego na język polski.

Egzamin jest odpłatny, a zamiar przystąpienia do niego należy zgłosić do Ministerstwa Sprawiedliwości na specjalnym druku.

Dodatkowo trzeba spełnić kilka warunków:

- posiadać obywatelstwo polskie lub jednego z państw członkowskich UE, EFTA, (albo obywatelstwo innego państwa, jeżeli na podstawie i zasadach określonych w przepisach prawa Unii Europejskiej przysługuje jej prawo podjęcia zatrudnienia lub samozatrudnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej),
- znać język polski,
- mieć pełną zdolność do czynności prawnych,
- nie być karanym za umyślne przestępstwa,
- ukończyć studia wyższe zdobywając tytuł magistra (nie wymaga się studiów filologicznych).

Można również przystąpić do egzaminu w trakcie studiów, jednak wpisanie na listę nastąpi dopiero po uzyskaniu wyższego wykształcenia.

Dopełnienie wyżej opisanych formalności skutkuje złożeniem przed Ministrem Sprawiedliwości stosownej przysięgi i wpisaniem na listę tłumaczy przysięgłych.

MOŻLIWOŚCI ZATRUDNIENIA:

Osoby perfekcyjnie znające przynajmniej jeden język obcy i spełniające opisane wyżej warunki mogą prowadzić własną działalność z zakresu tłumaczenia lub poszukiwać zatrudnienia w biurach tłumaczeń. Posiadanie uprawnień tłumacza przysięgłego znacząco zwiększa możliwości pozyskiwania zleceń. Ponieważ znajomość języków obcych jest aktualnie dużo bardziej powszechna niż dwie czy trzy dekady temu, gros osób, licząc na niższe stawki, radzi sobie zlecając translacje np. studentom kierunków filologicznych.

Tłumacze mogą również znaleźć zatrudnienie w firmach prowadzących działalność o charakterze międzynarodowym (handlowych, produkcyjnych), korzystających z dokumentacji obcojęzycznej lub obsługujących klientów zagranicznych. Pewną liczbę tłumaczy zatrudniają instytucje administracji państwowej i unijnej (np. Centrum Tłumaczeń dla Organów Unii Europejskiej, ONZ, ambasady, konsulaty). W tych miejscach pracy tłumacz może znaleźć zatrudnienie na etat na podstawie umowy o pracę.

Tłumaczy zatrudniają także redakcje i wydawnictwa (również jako korektorów), kancelarie prawnicze i firmy z branży turystycznej, jednak zwykle jest to praca na zlecenie.

Na rynku pracy jest duże zapotrzebowanie na osoby biegle posługujące się co najmniej jednym językiem obcym, najczęściej jednak ich obowiązki nie dotyczą tłumaczenia jako takiego, ale innych zadań, do wykonywania których umiejętność ta jest niezbędna. Dotyczy to np. pracy w centrach outsourcingowych, testowania oprogramowania, branży e-commerce. Specyfika współczesnego rynku sprawia, że największe możliwości uzyskania pracy mają osoby posiadające oprócz znajomości języka obcego inne kompetencje lub są specjalistami w jakiejś dziedzinie. Po uzyskaniu dodatkowych uprawnień, tłumacz może również pracować jako lektor języków obcych czy pilot wycieczek zagranicznych.

Opracowano: czerwiec 2017